

**Geopark
Viški Arhipelag**
Vis Archipelago
Geopark

Jedna od posljednjih
rajskih oaza Mediterana
—
One of The Last Paradise
Oases in the Mediterranean

Izveštaj o radu izvršne direktorice udruge Geopark Viški arhipelag za mandatno razdoblje 2022. – 2026.

Komiža, 29. srpnja 2026.

**GEOARK VIŠKI
ARHIPELAG**
VIS ARCHIPELAGO
GEOARK

A Hrvatskih mučenika 17
21485 Komiža
Hrvatska / Croatia
EU

M +385 (0)91 2713 023
E geopark@geopark-vis.com
OIB 11385762128
W geopark-vis.com

SADRŽAJ

UVOD.....	
SAŽETAK KLJUČNIH REZULTATA	
I. RAZVOJ UDRUGE I POLAZIŠNO STANJE DO 30. LIPNJA 2021.....	1
1. Osnivanje Udruge i stjecanje UNESCO statusa.....	1
2. Aktivnosti, projekti i financijski razvoj 2018.–2020.	1
3. Administrativno uređenje i otvorena razvojna pitanja do lipnja 2021.....	2
4. Pripremljenost za prvu UNESCO revalidaciju	2
5. Zaključna ocjena polazišnog stanja	3
II. RAZDOBLJE VRŠENJA DUŽNOSTI I PRVA UNESCO REVALIDACIJA (1. SRPNJA 2021. – 3. KOLOVOZA 2022.)	3
1. Preuzimanje dužnosti i organizacijska stabilizacija	3
2. Ljudski i stručni kapaciteti.....	3
3. Stabilizacija financiranja i priprema projektnog portfelja.....	4
4. Doprinos projekata i redovni programi.....	5
5. Priprema i provedba prve UNESCO revalidacije.....	5
6. Novi Statut i prijelaz u puni mandat.....	6
III. ČETVEROGODIŠNJI MANDAT IZVRŠNE DIREKTORICE (4. KOLOVOZA 2022. – 4. KOLOVOZA 2026.)	6
1. Razvojni iskorak i promjena modela rada.....	6
2. Provedba početnog projektnog portfelja 2022.–2023.	6
3. Novi projekti i programi razvijeni tijekom mandata.....	8
3.1. Aqua Anima i Plavi otok Vis	8
3.2. 140 godina Modre špilje na Biševu	8
3.3. Stopama dinosaura	8
3.4. UNESCO–abrdn projekt vodnih resursa Biševa	8
3.5. KRAS – Krški resursi: analiza i sustav	9
3.6. LoopZone, GEOHERITAGE i ostale razvojne inicijative	9
4. Sustavna provedba preporuka iz revalidacije 2022.....	10
5. Zaštita, praćenje i istraživanje geološke i prirodne baštine.....	11
6. Obrazovanje i interpretacija – od pojedinačnih radionica do kontinuiranog programa	11
7. Geoturizam, posjetiteljska infrastruktura i lokalni održivi razvoj	12
8. Institucionalna, znanstvena i međunarodna suradnja	12

9. Upravljanje, ljudski kapaciteti i otpornost organizacije	13
10. Financijski razvoj i upravljanje.....	14
11. Druga UNESCO revalidacija 2026.....	15
12. Stanje na završetku mandata 2022.-2026.	17
IV. ZAKLJUČNI PREGLED	18
V. PREPORUKE ZA NASTAVAK POSLOVANJA.....	18
1. Dugoročno jačanje ljudskih kapaciteta	19
2. Novi plan upravljanja područjem Geoparka.....	20
3. Zaštita i praćenje geobaštine.....	20
4. Znanost, obrazovanje i interpretacija.....	21
5. Održivi razvoj, geoturizam i lokalna zajednica.....	21
6. Financijska održivost i međunarodno umrežavanje	22
DOKUMENTACIJSKA OSNOVA	22

Geopark
Viški Arhipelag
Vis Archipelago
Geopark

Jedna od posljednjih
rajskih oaza Mediterana

—
One of The Last Paradise
Oases in the Mediterranean

UVOD

Ovaj izvještaj obuhvaća razdoblje vođenja udruge Geopark Viški arhipelag (u daljnjem tekstu: Udruga) od 1. srpnja 2021. do 4. kolovoza 2026. godine. Radi objektivnog vrednovanja rezultata, izvještaj najprije prikazuje razvoj Udruge od osnivanja 2018. do 30. lipnja 2021., zatim razdoblje vršenja dužnosti izvršne direktorice od 1. srpnja 2021. do 3. kolovoza 2022. te, kao središnji dio dokumenta, četverogodišnji mandat od 4. kolovoza 2022. do 4. kolovoza 2026. godine.

Izvještaj je izrađen na temelju godišnjih i polugodišnjih izvještaja o radu, financijskih izvještaja i bilješki, zapisnika Skupštine, Nadzornog odbora i drugih tijela Udruge, projektne dokumentacije, UNESCO evaluacijskih i revalidacijskih dokumenata, evidencija aktivnosti, sporazuma o suradnji te dokumentacije pripremljene za revalidaciju 2022. i 2026. godine. U prikazu projekata razlikuju se projekti Udruge od projekata drugih nositelja, odobreni projekti od prijava u postupku te ukupna vrijednost konzorcijskih projekata od iznosa koji je izravno pripadao Udruzi. Na pojedinim projektima Udruga je sudjelovala kao koordinator ili partner s budžetom povezanim s nositeljem projekta što se ne može izravno povezati s financijskim prihodima Udruge stoga se u pojedinim dijelovima izvještaja vezanim za projektni portfolio koriste izrazi 'više od' ili 'najmanje'. Unutar ovog izvještaja nisu ispisani svi pojedini projekti i pojedine aktivnosti već su oni sastavni dio godišnjih izvještaja Udruge te dostupni na internet stranici www.geopark-vis.com.

Unatoč tome što je za vrijeme cjelokupnog razdoblja rada Lane Schmidt udruge Geopark Viški arhipelag imala 1-2 zaposlenika u operativnom dijelu Udruge te se godišnji izvještaji Udruge mogu smatrati i izvještajem o radu izvršne direktorice, po završetku četverogodišnjeg mandata potrebno je izraditi jedan cjelokupni dokument s prikazom razvoja Udruge te smjernicama za sljedeće razdoblje.

Doprinosi zaposlenika i vanjskih stručnjaka prikazani su prema podjeli poslova dok se odgovornost i rad izvršne direktorice prikazuje kroz upravljanje Udrugom, pripremu i koordinaciju projekata, administrativno i financijsko vođenje, ugovaranje, nabavu, komunikaciju s partnerima i javnošću, izvještavanje te koordinaciju UNESCO obveza.

SAŽETAK KLJUČNIH REZULTATA

Razvoj Udruge tijekom promatranog razdoblja najjasnije se vidi u prijelazu iz početne organizacije s ograničenim vlastitim projektnim, financijskim i kadrovskim kapacitetima u operativno upravljačko tijelo koje istodobno provodi nacionalne, europske i UNESCO projekte, održava kontinuirane obrazovne programe, podupire znanstvena istraživanja, razvija lokalna i međunarodna partnerstva te sustavno ispunjava obveze UNESCO Globalnog geoparka.

Područje	Polazišno stanje	Stanje ostvareno tijekom mandata
Projektni portfelj	Do sredine 2021. u dostupnoj dokumentaciji jedan jasno dovršen vlastiti projekt s vanjskim javnim sufinanciranjem. Prijavljeni veći projekti početkom 2021. od kojih su GEOfish, Otoci u moru znanja, Obojimo život i Kopnenim putevima do mora provedeni u 2022. godini.	U razdoblju 2022.–2026. najmanje 27 odobrenih ili provedenih projekata i programa u ukupnoj vrijednosti projekata 8,19 milijuna EUR; poznati izravni proračuni/udjeli Geoparka veći od 594 988,22 EUR, uz 481 560,13 EUR vanjskih sredstava.
Financijski opseg	Prihodi 2021. godine 64.140,95 EUR; ograničene rezerve i visoka ovisnost o članarinama.	Prihodi 2024. godine 182.644,42 EUR, odnosno 2,85 puta više nego 2021.; u 2024. izvan članarina ostvareno više od 64.000 EUR.
UNESCO obveze	Do sredine 2021. nije evidentirana cjelovita i vremenski strukturirana priprema prve revalidacije.	Prva revalidacija pripremljena i provedena 2022. te potvrđena zelenom kartom; dokumentacijski i terenski dio druge revalidacije dovršen 2026. s izrazitim pohvalama napretka.
Edukacija	Radionice i predavanja okolišnih tematika i akcije čišćenja u svrhu edukacije stanovništva o važnosti očuvanja okoliša. Predavanja za turističke vodiče u području geologije i održivog turizma.	Više od 140 obrazovnih, stručnih i javnih aktivnosti s najmanje 2.625 sudionika u razdoblju obuhvaćenom drugom revalidacijom; samo 2024. evidentirano 79 aktivnosti i 1.559 sudionika.
Stručni kapaciteti	Nakon odlaska stručne suradnice 2021. svakodnevni operativni rad najvećim dijelom oslonjen na jednu osobu (do ožujka 2022), uz znanstvenog savjetnika na nepuno radno vrijeme i vanjsku geološku podršku.	Na završetku mandata tri osobe zaposlene na puno radno vrijeme: izvršna direktorica, geolog i projektna koordinatorica – osigurana sredstva kroz interreg projekt.
Interpretacija i infrastruktura	Tri ranije uspostavljene geostaze s 61 interpretacijskom pločom;	Četiri geostaze sa 76 ploča, potpuno operativan, geološka zbirka u srednjoj školi i novi obrazovni alati.
Partnerstva i mreže	Formaliziran sporazum o suradnji s HGSS-om i dvjema lokalnim udrugama. Sudjelovanje na sjednicama Nacionalnog povjerenstva i unutar GGN i EGN mreže	Formalni sporazumi s četiri hrvatske znanstvene i kulturne institucije, trima UNESCO Globalnim geoparkovima te sudjelovanje u osnivanju Hrvatske mreže globalnih geoparkova, sudjelovanje na tečajevima u organizaciji UNESCO, GGN i EGN mreže

I. RAZVOJ UDRUGE I POLAZIŠNO STANJE DO 30. LIPNJA 2021.

1. Osnivanje Udruge i stjecanje UNESCO statusa

Udruga Geopark Viški arhipelag osnovana je 28. svibnja 2018. godine kao upravljačko tijelo područja koje je bilo u postupku stjecanja statusa UNESCO Globalnog geoparka. Osnivači Udruge su Grad Komiža, Grad Vis, Nautički centar Komiža d.o.o. i Gradina Vis d.o.o. Za prvog izvršnog direktora imenovan je Jakša Božanić na Osnivačkoj sjednici. Statutom je utvrđen širok djelokrug rada: očuvanje i interpretacija geološke, prirodne i kulturne baštine, obrazovanje, znanstveno-istraživački rad, održivi razvoj, turizam, suradnja s lokalnom zajednicom te nacionalno i međunarodno povezivanje.

Početno razdoblje bilo je prvenstveno usmjereno na dovršetak kandidature i dobivanje UNESCO statusa. Evaluacijska misija 2018. potvrdila je međunarodnu geološku vrijednost područja, jasno utvrđene granice, postojeće geostaze i osnovnu interpretacijsku infrastrukturu te podršku lokalnih dionika. Viški arhipelag 2019. godine postao je UNESCO Globalni geopark. To je bilo temeljno postignuće početne faze i rezultat višegodišnje suradnje gradova, trgovačkih društava osnivača, stručnjaka, znanstvenika, turističkih zajednica i drugih lokalnih dionika.

Istodobno je potrebno razlikovati kvalitetu stručne osnove i uspješnost kandidature od razvijenosti same Udruge kao organizacije. Nakon dobivanja statusa Udruga je tek trebala uspostaviti vlastite financijske, kadrovske, administrativne i programske kapacitete za kontinuirano upravljanje područjem.

2. Aktivnosti, projekti i financijski razvoj 2018.–2020.

U izvještajima za 2018. i 2019. evidentiran je velik broj promotivnih, edukativnih i volonterskih aktivnosti. U 2018. zabilježene su 42 medijske objave ili nastupa, 35 radionica, predavanja i drugih edukativnih aktivnosti te najmanje 600 sudionika. U 2019. evidentirano je približno 100 medijskih pojavljivanja, 42 edukativne aktivnosti i oko 920 sudionika. Te su aktivnosti bile važne za lokalnu vidljivost i prihvaćanje novog UNESCO područja, ali izvještavanje je bilo usmjereno ponajprije na broj događanja i sudionika, dok su dugoročni organizacijski učinci bili manje razrađeni.

U projektnom dijelu ranijih izvještaja zajedno su prikazivane vlastite projektne prijave, projekti drugih nositelja, aktivnosti stručne podrške i prijave koje nisu bile odobrene. Udruga je, primjerice, sudjelovala u razvoju i promociji geostaza, ali su pojedine projekte prijavljivali i financijski provodili Grad Komiža, Nautički centar Komiža ili drugi subjekti. Takve su aktivnosti važne za Geopark, ali se njihova financijska vrijednost ne može prikazivati kao prihod ili vlastiti projektni rezultat Udruge.

Prema dostupnoj dokumentaciji, do 30. lipnja 2021. kao dovršen vlastiti projekt s jasno dokumentiranim vanjskim javnim sufinanciranjem izdvaja se GeoEko 2019, ukupne vrijednosti 19.696 kn (2.614,11 EUR), uz sufinanciranje od 16.000 kn (2.123,56 EUR). To ne umanjuje broj projektnih ideja i prijava, ali pokazuje da do sredine 2021. još nije bio razvijen kontinuiran portfelj ugovorenih i provedenih projekata kojima bi Udruga samostalno upravljala.

Financijski opseg rada bio je skroman. U 2018. ostvareno je 400 kn (53,09 EUR) prihoda, bez zaposlenih i značajnije imovine. U 2019. prihodi su porasli na 109.773 kn (14.569,38 EUR), a u

listopadu je zaposlen znanstveni savjetnik Joško Božanić na nepuno radno vrijeme. Od početka 2020. u Udrugu su iz Nautičkog centra Komiža prešli izvršni direktor Jakša Božanić i stručna suradnica Dalka Zanki, pa je Udruga raspolagala s dvije osobe zaposlene na puno radno vrijeme i jednom na pola radnog vremena.

Članarine osnivača bile su krajem 2019. planirane u ukupnom godišnjem iznosu od 600.000 kn (79.633,69 EUR). Gospodarske posljedice pandemije bolesti COVID-19 dovele su od travnja 2020. do smanjenja članarina za 48 %, na godišnji ekvivalent od 312.000 kn (41.409,52 EUR), uz istodobno smanjenje bruto plaća zaposlenika za 40 %. Nakon smanjenja 90,49 % mjesečnih članarina bilo je potrebno za bruto II trošak zaposlenika, pa je za sve ostale troškove poslovanja preostajalo 2.473,76 kn (328,32 EUR) mjesečno.

Ukupni prihodi u 2020. iznosili su 426.394 kn (56.592,21 EUR), a rashodi 441.419 kn (58.586,37 EUR). Godišnji manjak od 15.025 kn (1.994,16 EUR) pokriven je prenesenim viškom, pa nije ostao nepokriveni gubitak. Promjena u upravljanju nastupila je tijekom ljeta 2020.; nakon provedenog natječaja Paola Božanić imenovana je izvršnom direktoricom i dužnost je preuzela u rujnu 2020.

3. Administrativno uređenje i otvorena razvojna pitanja do lipnja 2021.

Tijekom mandata Paole Božanić doneseni su prvi važniji interni akti, među kojima Pravilnik o jednostavnoj nabavi, Pravilnik o volontiranju te Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu i sistematizaciji radnih mjesta. Uvedeni su internetsko bankarstvo, digitalni certifikat i elektronički računi, uređene su evidencije članarina, volontera, troškova i prekovremenog rada te je započeto sustavnije administrativno uređenje. Pokrenuta je i formalna suradnja s Hrvatskim geološkim institutom radi osiguravanja geološke stručnosti koju Udruga nije imala među zaposlenicima.

Istodobno su prema primopredajnom izvještaju iz lipnja 2021. ostala otvorena pitanja inventure, poslovnog prostora i najma, održavanja mrežne stranice, cjenika i naplate usluga, pristupačnosti posjetiteljskog centra, obrazovnog programa i dodatnih izvora prihoda. Veći broj razvojnih aktivnosti predviđenih Planom rada nije bio realiziran, uključujući nove geostaze, GIS bazu geolokaliteta, 3D modele špilja, mobilnu aplikaciju, sustavno stručno vođenje, znanstveni skup, GEOfood stazu i kontinuirane programe za škole i vrtiće.

Financijsko poslovanje u prvom polugodištu 2021. bilo je likvidno: prihodi su iznosili 215.182 kn (28.559,56 EUR), rashodi 208.348 kn (27.652,53 EUR), a ukupno raspoloživi višak s prijenosom 14.089 kn (1.869,93 EUR). Novčana sredstva na dan 30. lipnja 2021. iznosila su 37.320 kn (4.953,22 EUR). Udruga je, međutim, i dalje gotovo potpuno ovisila o članarinama osnivača, bez značajnijih rezervi i s ograničenim projektnim prihodima.

4. Pripremljenost za prvu UNESCO revalidaciju

Početna evaluacija 2018. sadržavala je preporuke o vidljivosti na trajektnim linijama, jednostavnijem tumačenju geološke karte, jačanju društvenih mreža, izradi obrazovnih materijala za djecu i osposobljavanju vodiča. Do sredine 2021. provedene su pojedinačne aktivnosti koje su se djelomično podudarale s tim preporukama, ali u dostupnoj dokumentaciji nije evidentiran jedinstven sustav njihova praćenja s utvrđenim dokazima provedbe.

5. Zaključna ocjena polazišnog stanja

Razdoblje od 2018. do sredine 2021. bilo je razdoblje stjecanja UNESCO statusa, izgradnje početne vidljivosti i postupnog uspostavljanja organizacijskih temelja. Udruga je imala vrijednu stručnu i lokalnu osnovu, osnovne interne akte i početnu mrežu partnera, ali još nije raspolagala kapacitetima za potpuno sustavno upravljanje UNESCO Globalnim geoparkom.

- financiranje je dominantno ovisilo o članarinama osnivača, uz male rezerve i ograničenu diversifikaciju prihoda;
- projektni portfelj bio je pretežno u fazi ideja, prijava ili sudjelovanja u projektima drugih nositelja;
- nije bio uspostavljen kontinuiran obrazovni program niti cjelovit sustav praćenja geolokaliteta i UNESCO preporuka;
- strateške suradnje sa znanstvenim, obrazovnim i međunarodnim institucijama bile su ograničeno formalizirane;
- ljudski kapaciteti nisu bili dostatni za istodobno upravljanje poslovanjem, projektima, edukacijom, promocijom i međunarodnim obvezama.

II. RAZDOBLJE VRŠENJA DUŽNOSTI I PRVA UNESCO REVALIDACIJA (1. SRPNJA 2021. – 3. KOLOVOZA 2022.)

1. Preuzimanje dužnosti i organizacijska stabilizacija

Nakon javnog natječaja Skupština je 14. lipnja 2021. izabrala Lanu Schmidt za izvršnu direktoricu na određeno vrijeme od godinu dana, odnosno za vršiteljicu dužnosti. Dužnost je preuzeta 1. srpnja 2021.

Prvi poslovi obuhvatili su pregled primopredajne dokumentacije, ugovora, projektnih obveza, financijskih projekcija i načina evidentiranja sredstava osnivača. Na sjednici Skupštine 20. srpnja 2021. otvorena su pitanja dotadašnjeg knjigovodstvenog evidentiranja članarina i donacija te je vršiteljici dužnosti dano ovlaštenje za promjenu knjigovodstvenog servisa. Pregledane su i revidirane projekcije troškova projekata GROU, Najzanimljivije geološke pojave na otoku Biševu i Insula ultima, koje je trebalo završiti i izvijestiti u drugoj polovici 2021.

Uz upravljačke poslove, rad je obuhvatio održavanje Posjetiteljskog centra, komunikaciju s partnerima i javnošću, mrežne stranice i društvene mreže, edukacije, projektne prijave, financijsko praćenje, izvještavanje te redovne obveze prema UNESCO-ovoj, Europskoj i Globalnoj mreži geoparkova.

2. Ljudski i stručni kapaciteti

Pri preuzimanju dužnosti u Udruzi je, uz vršiteljicu dužnosti, bila zaposlena Dalka Zanki kao stručna suradnica iz područja biologije, dok je Joško Božanić obavljao poslove znanstvenog savjetnika na nepuno radno vrijeme. Dalka Zanki podnijela je redoviti otkaz u kolovozu 2021. te predložila korištenje godišnjeg odmora tijekom otkaznog roka. U najvećem dijelu druge polovice 2021. Udruga je stoga raspolagala vrlo ograničenim operativnim kapacitetima, jer je rad znanstvenog savjetnika bio usmjeren na savjetodavne i autorske poslove.

Do zapošljavanja geologa u ožujku 2022. svakodnevno upravljanje, administrativni i financijski poslovi, projektne prijave, provedba i izvještavanje, komunikacija s dionicima, edukativne i promotivne aktivnosti te priprema UNESCO revalidacije najvećim su se dijelom obavljali kroz rad vršiteljice dužnosti.

Kontinuirana geološka stručnost osigurana je nastavkom ugovorne suradnje s Hrvatskim geološkim institutom i dr. sc. Tvrtkom Korbarom, koju je prethodno pokrenula Paola Božanić. Suradnja je obuhvaćala savjetovanje, geotočke i geostaze, stručne projekte, terenski rad, edukaciju zaposlenika i predstavljanje geološke baštine evaluatorima. Početkom 2022. proveden je natječaj, a Filip Prelec počeo je raditi kao geolog u ožujku 2022. Unatoč tome što je prvi izvršni direktor geoparka bio geolog, obzirom na zahtjevne obveze koje to radno mjesto izvršnog direktora nosi, može se reći da je zaposlenjem geologa u 2022. godini prvi put uspostavljen stalni geološki kapacitet unutar operativnog tima Udruge.

3. Stabilizacija financiranja i priprema projektnog portfelja

Tijekom 2021. pokrenuto je povećanje članarina radi pokrivanja osnovnih troškova, jačanja stručnog tima i financiranja revalidacije. Skupština je krajem 2021. za 2022. utvrdila članarine u ukupnom mjesečnom iznosu od 73.040 kn (9.694,07 EUR), odnosno 876.480 kn (116.328,89 EUR) godišnje. U odnosu na smanjenje uslijed COVID-19 pandemije što je rezultiralo redovnim mjesečni iznos s kraja 2021. to je bilo povećanje od približno 123 %. Odluka je bila izraz potpore osnivača razvoju Udruge i omogućila je zapošljavanje geologa i provedbu revalidacijskih aktivnosti.

U cijeloj 2021. godini ostvareni su prihodi od 483.270 kn (64.140,95 EUR), rashodi od 450.215 kn (59.753,80 EUR) i godišnji višak prihoda nad rashodima od 33.055 kn (4.387,15 EUR). Prema tada prihvaćenom polugodišnjem financijskom izvještaju, u prvih šest mjeseci 2022. godine iskazan je višak prihoda nad rashodima od 126.849 kn (16.835,76 EUR), unatoč povećanim rashodima povezanim s obnovom infrastrukture, izradom publikacija i edukativnih materijala, uređenjem geostaza te pripremom i provedbom evaluacijske misije.

Godišnji financijski izvještaj za 2022. godinu naknadno je ispravljen na zahtjev Skupštine, nakon što je Nadzorni odbor utvrdio da je pozajmica osnivača za predfinanciranje projekta GEOfish bila evidentirana kao prihod, umjesto kao obveza. Ispravkom je pozajmica pravilno evidentirana u bilanci kao obveza Udruge, zbog čega je umjesto prvotno iskazanog viška utvrđen računovodstveni manjak. Navedeni rezultat nije značio nedostatak novčanih sredstava ni nelikvidnost Udruge, nego je prvenstveno proizašao iz pravilne računovodstvene klasifikacije sredstava namijenjenih predfinanciranju projekta.

Uz dovršavanje preuzetih projekata pripremljen je novi portfelj. Do početka kolovoza 2022. postupke odabira prošlo je sedam prijedloga u kojima je Udruga bila nositelj ili partner: GEOfish, Otok Vis – čist i ispod površine, GEOtrails, Planet Brusnik, Obojimo život, Kopnenim putevima do mora i Otoci u moru znanja. Dio prijava bio je započet prije preuzimanja dužnosti, dok su tijekom razdoblja v. d. provedene nadopune, ugovaranje, administrativna i financijska priprema te planiranje provedbe.

4. Dovršetak projekata i redovni programi

U drugoj polovici 2021. završeni su projekti GROP, Najzanimljivije geološke pojave na otoku Biševu i Insula ultima. Izvršna direktorica vodila je administrativnu i financijsku kontrolu provedbe i izvještavanja, dok su stručne i autorske aktivnosti provodili zaposleni i vanjski suradnici. U projektu GROP Dalka Zanki koordinirala je radionice i izložbe, a Joško Božanić predavanja i pripremu publikacije Uzlovi i upletke komiške ribarske tradicije. U projektu o Biševu dr. sc. Tvrtko Korbar proveo je geološka predavanja i terensku nastavu, dok je Insula ultima rezultirala dvojezičnom publikacijom o pučinskim otocima.

Tijekom 2021. evidentirano je 17 predavanja, sedam radionica i dvomjesečni tečaj permakulture. Nastavljena je suradnja sa školama, lokalnim udrugama i partnerima, a međunarodna prisutnost obnovljena je nakon pandemijskih ograničenja kroz sastanke Europske mreže geoparkova, konferencije i stručne radionice.

5. Priprema i provedba prve UNESCO revalidacije

Najzahtjevniji proces razdoblja v. d. bila je priprema prve UNESCO revalidacije. Na kraju 2021. godine utvrđen je opseg obveza, rekonstruiran cjelovit pregled preporuka iz 2018., prikupljeni su dokazi o radu od stjecanja statusa i utvrđena područja koja je prije dolaska evaluatora trebalo ojačati.

Izvršna direktorica prikupila je i strukturirala podatke o upravljanju, geološkoj baštini, geokonzervaciji, obrazovanju, održivom razvoju, lokalnoj zajednici, vidljivosti i međunarodnoj suradnji. Izrađen je izvještaj o napretku sa sedam glavnih kriterija i 42 potpoglavlja. Dokumentacija je predana u siječnju 2022. i prošla je administrativnu kontrolu UNESCO-a.

Istodobno su obnovljene geostaze i dio interpretacijske infrastrukture, izrađeni dodatni promotivni i obrazovni materijali, tiskane publikacije Insula ultima i Uzlovi i upletke komiške ribarske tradicije te je dogovoreno sudjelovanje Udruge u izdavanju knjige Rudnici – špilje otoka Visa. Edukacije turističkih djelatnika, vodiča i ronilačkih centara provodili su izvršna direktorica i geolog Filip Prelec.

Evaluacijska misija održana je od 23. do 28. lipnja 2022. Program je uključivao Palagružu, Biševo, Sveti Andriju, Brusnik, Ravnik, Budihovac i geostaze na Visu i Biševu, susrete s osnivačima, partnerima, školama, proizvođačima i udrugama te predstavljanje povezanosti geološke, prirodne, kulturne i maritimne baštine. Evaluatori su pozitivno ocijenili napredak, nove publikacije i uključenost lokalne zajednice, uz preporuku da se dio stručnih sadržaja na terenu i u Posjetiteljskom centru Geoparka Viški arhipelag dodatno prilagodi široj publici.

UNESCO Global Geoparks Council razmatrao je rezultate u rujnu i prosincu 2022., a službenim revalidacijskim pismom dostavljenim 2023. potvrđena je zelena karta i produljenje statusa na četiri godine. Utvrđeno je deset novih preporuka za razdoblje do sljedeće revalidacije: promocija izvan arhipelaga, pristupačnija interpretacija, edukativni i promotivni alati na temu vodnih resursa i povezanosti s geologijom Geoparka, jača suradnja s fakultetima i muzejima, veći doprinos održivom razvoju i lokalnim dionicima, povezivanje geologije i vode, suradnja gradova, programi sa školama i udrugama, produljenje turističke sezone, tematske staze i snažnije umrežavanje.

6. Novi Statut i prijelaz u puni mandat

Skupština je u svibnju 2022. prihvatila novi Statut kojim je ukinut Upravni odbor, a ovlasti su raspoređene između Skupštine i izvršnog direktora. Time su pojednostavljeni postupci donošenja odluka i preciznije uređene odgovornosti za poslovanje i zastupanje. Nakon prestanka rada izvršne direktorice Paole Božanić, na sjednici 4. kolovoza 2022. Skupština je Lanu Schmidt imenovala izvršnom direktoricom i osobom ovlaštenom za zastupanje na mandat od četiri godine.

Razdoblje vršenja dužnosti završeno je s dovršenom prvom evaluacijskom misijom, stabilnijim osnovnim financiranjem, zaposlenim geologom i portfeljem od sedam odobrenih projekata koji su stvarali osnovu za snažniji razvoj tijekom punog mandata.

III. ČETVEROGODIŠNJI MANDAT IZVRŠNE DIREKTORICE (4. KOLOVOZA 2022. – 4. KOLOVOZA 2026.)

1. Razvojni iskorak i promjena modela rada

Četverogodišnji mandat započeo je neposredno nakon prve evaluacijske misije, u trenutku kada je trebalo istodobno provesti sedam odobrenih projekata, odgovoriti na nove UNESCO preporuke i razviti stabilniji model rada. Središnja promjena mandata nije bila samo povećanje broja aktivnosti, nego prijelaz s povremenih i nepovezanih aktivnosti na kontinuiran projektni i programski ciklus koji je povezivao geologiju, obrazovanje, znanstvena istraživanja, vodne resurse, zaštitu prirode, lokalno gospodarstvo, geoturizam i međunarodnu suradnju.

Prema konsolidiranom pregledu godišnjih izvještaja, Udruga je u razdoblju 2022.–2026. sudjelovala kao nositelj, partner, pridruženi partner ili pilot-područje u najmanje 27 odobrenih ili provedenih projekata i programa. Ukupna vrijednost cijelih projektnih konzorcija prelazila je 8,19 milijuna EUR; taj iznos ne predstavlja prihod Udruge. Najmanji poznati izravni proračuni ili udjeli Geoparka iznosili su više od 594.988,22 EUR, od čega najmanje 481.560,13 EUR vanjskih dodijeljenih sredstava. Stvarni iznos bio je viši jer za dio partnerskih projekata u izvještajima nije bio zasebno naveden udio Geoparka.

Rast je ostvaren uz vrlo ograničene ljudske kapacitete. Tijekom većeg dijela razdoblja svakodnevni operativni tim činili su izvršna direktorica i jedan geolog, uz znanstvenog savjetnika na nepuno radno vrijeme koji nije sudjelovao u redovnim dnevnim poslovima. U dijelu 2025. kontinuitet upravljanja, projekata i edukacija bio je oslonjen gotovo isključivo na izvršnu direktoricu, a završetkom 2025. i početkom 2026. ponovno su ojačani kapaciteti zapošljavanjem geologa i projektne koordinatorice.

2. Provedba početnog projektnog portfelja 2022.–2023.

Prve godine mandata bile su obilježene provedbom projekata pripremljenih ili odobrenih tijekom razdoblja v. d. i, za dio prijava, prethodnog upravljanja. Njihova istodobna provedba bila je prvi veći test sposobnosti Udruge da upravlja različitim davateljima sredstava, partnerima, nabavama, stručnim sadržajima i rokovima. U ovom izvještaju nisu prikazani svi projekti već oni najvažniji povezani uz UNESCO preporuke. Detaljniji pregled projekata se može pronaći u redovnim godišnjim izvještajima dostupnima na internet stranici Udruge.

Projekt GEOfish povezao je lokalno ribarstvo, gastronomiju, poljoprivrednu proizvodnju i geoturizam kroz radionice, okrugle stolove i suradnju sa školom, ugostiteljima i proizvođačima. Geopark Viški arhipelag bio je nositelj projekta, čija je ukupna vrijednost iznosila 36.846,79 EUR. Projekt je u cijelosti financiran javnim sredstvima, od čega je 31.319,77 EUR, odnosno 85 %, osigurano iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, a 5.527,02 EUR, odnosno 15 %, iz sredstava Republike Hrvatske.

Projekt Otok Vis – čist i ispod površine rezultirao je čišćenjem speleoloških objekata, nabavom opreme i jačanjem suradnje s HPD-om Hum, HGSS-om i Javnom ustanovom More i krš. Geopark je bio nositelj projekta ukupne vrijednosti 4.572,65 EUR, od čega je INA d.d. osigurala 3.318,07 EUR, dok je Udruga iz vlastitih sredstava osigurala 1.254,58 EUR.

Kroz Otoke u moru znanja nabavljeni su mikroskopi, laboratorijska i informatička oprema, interaktivna ploča i druga sredstva koja su trajno ojačala mogućnost provedbe STEM radionica. Nositelj projekta bio je Institut Plavi svijet, a ukupna vrijednost cijelog partnerskog projekta iznosila je 203.632,41 EUR. Projekt je financiran u omjeru 85 % iz Europskog socijalnog fonda i 15 % iz sredstava Republike Hrvatske, dok je izravni projektni udio Geoparka Viški arhipelag iznosio 22.777,23 EUR.

Projekt Kopnenim putevima do mora povezao je istraživanje morskih organizama, zaštitu okoliša i edukaciju, dok su Planet Brusnik i Obojimo život pridonijeli razvoju obrazovnih i promotivnih sadržaja u području kulture i prirodne baštine. Nositelj projekta bio je Grad Vis, a ukupna vrijednost cijelog projekta iznosila je 47.485,88 EUR. Projekt je financiran u omjeru 85 % iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo i 15 % iz sredstava Republike Hrvatske, dok je udio Geoparka Viški arhipelag iznosio 15.920,06 EUR.

Projekt GEOtrails, koji je Udruga provodila od rujna 2022. do rujna 2023. godine, bio je usmjeren na podizanje svijesti o utjecaju klimatskih promjena, otpornosti turističkog sektora i mogućnostima prilagodbe korištenjem digitalnih alata, stručnih sadržaja i edukacije. U okviru projekta važne geotočke na području UNESCO Globalnog geoparka Viški arhipelag označene su i stručno opisane u aplikaciji CroGeo te predstavljene na mrežnoj stranici Udruge. Izrađene su nova brošura „Rukavac – egzotični kutak otoka Visa“, posvećena geološkim i prirodnim vrijednostima geostaze Vis–Rukavac, i stručna skripta o geološkoj baštini namijenjena turističkim vodičima. Održano je pet edukacija za djelatnike u turizmu, turističke agencije i vodiče te terenska nastava za učenike i obrazovno osoblje Srednje škole Antun Matijašević Karamaneo. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 9.210,96 EUR, od čega je Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost osigurao 7.031,12 EUR, dok je Udruga osigurala 2.179,84 EUR vlastitog sufinanciranja.

Svi su projekti zahtijevali administrativno i financijsko praćenje, ugovaranje, koordinaciju partnera, osiguravanje vlastitog sufinanciranja i pravodobno izvještavanje. Udruga nikada nije imala financijske korekcije povezane s projektnim zadaćama u periodu 2021-2026.

U ovom razdoblju uspostavljena je i geostaza Put poja nositelja Grad Komiža. Stručni koncept, geološke i interpretacijske tekstove izradio je geolog Filip Prelec, dok je izvršna direktorica vodila koordinaciju između izvođača i Grada Komiže. Geostaza je 2023. opremljena s 15 ploča, četirima odmorištima i posebnom kartom. Time je sustav proširen na četiri geostaze – Biševo, Komiža, Vis–Rukavac i Put poja – s ukupno 76 interpretacijskih ploča.

3. Novi projekti i programi razvijeni tijekom mandata

Nakon provedbe početnog portfelja razvijen je novi projektni ciklus s većim stručnim, financijskim i međunarodnim zahtjevima. Prioriteti su postali voda, geološka i paleontološka baština, obrazovanje, zaštita morskih i kopnenih područja, klimatska prilagodba, lokalna proizvodnja i održivi turizam prema preporukama i smjernicama UNESCO-a.

3.1. Aqua Anima i Plavi otok Vis

Projekt Plavi otok Vis obuhvatio je radionice o morskom otpadu u Visu i Komiži te akciju čišćenja komiške luke. Aqua Anima, proveden 2023.–2024., bio je usmjeren na nastanak, važnost i ranjivost pitke vode. Izrađen je dvojezični edukativni animirani film o podzemnim vodama, kršu i ulozi solnih dijapira, organizirane su lutkarske predstave, a film je prikazivan u kinima u Visu i Komiži. Projekt vrijednosti 13.399,03 EUR sufinancirao je Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost s 10.584,12 EUR.

3.2. 140 godina Modre špilje na Biševu

U 2024. godini obilježeno je 140 godina organiziranog posjećivanja Modre špilje na Biševu. Program je obuhvatio stručne i javne sadržaje, međunarodni okrugli stol, izložbeni program, regatu i predstavljanje geološke, prirodne i kulturne vrijednosti Biševa. Ukupna vrijednost programa iznosila je 5.474,00 EUR, od čega je 3.000,00 EUR osigurala Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije.

3.3. Stopama dinosaura

Projekt Stopama dinosaura 2024.–2025. razvio je dugoročniji model suradnje Geoparka i Srednje škole Antun Matijašević Karamaneo. Stručni sadržaj projekta napisao je geolog Filip Prelec, koji je vodio terenska istraživanja i radionice na Visu, Jabuci i Brusniku. Izvršna direktorica vodila je administrativno i financijsko upravljanje, ugovaranje, nabavu, koordinaciju partnera i izvještavanje.

Projektom su izrađeni izbrusci stijena, katalog stijena, minerala i fosila te stalna geološka zbirka u školi. Učenici su izradili istraživački rad koji je osvojio drugo mjesto na državnom natjecanju iz biologije, a rezultate su predstavili na znanstveno-stručnom skupu o tragovima dinosaura u Nacionalnom parku Brijuni. Projekt je tako spojio lokalnu geološku baštinu, istraživačko učenje i nacionalnu vidljivost.

3.4. UNESCO–abrdn projekt vodnih resursa Biševa

Jedan od sadržajno i institucionalno najvažnijih projekata mandata bio je Research, Protection and Sustainable Use of Fresh Groundwater in the Vis Archipelago UNESCO Global Geopark, financiran u okviru partnerstva UNESCO-a i zaklade abrdn. Projektni prijedlog napisao je geolog Filip Prelec u suradnji s HGI, koji je sudjelovao i u znanstvenom dijelu terenskih istraživanja. Izvršna direktorica koordinirala je cjelokupnu provedbu: komunikaciju s UNESCO-om, ugovaranje i nabavu, financijsko upravljanje, kompletan obrazovni program i izvještavanje.

Provedena su višednevna hidrogeološka i geodetska istraživanja, analizirane krške pojave i vodni resursi te je izrađena prva osnovna hidrogeološka karta Biševa u mjerilu 1:25.000. Izrađene su preporuke za daljnja istraživanja i testne bušotine, edukativni materijali i četiri interpretacijske

ploče. Izvršna direktorica provela je 16 edukativnih aktivnosti sa školama i vrtićem, uključujući terenski posjet vodocrpilištu Korita.

Projekt je omogućio da se jedno od ključnih pitanja održivosti pučinskog otoka – dostupnost vode – prvi put obradi istodobno kroz znanstveno istraživanje, lokalno upravljanje i obrazovanje. Vrijednost od 25.000 USD financirana je vanjskim sredstvima. Rezultati su predstavljeni UNESCO uredu u Veneciji i uključeni u dokazivanje provedbe preporuke o povezivanju krša, dija-pirizma i odgovornog korištenja vode.

3.5. KRAS – Krški resursi: analiza i sustav

Projekt KRAS, proveden 2025.–2026., dodatno je razvio temu krških vodonosnika i pitke vode. Udruga Geopark Viški arhipelag bila je nositelj, a partneri su bili UNESCO Globalni geopark Biokovo–Imotska jezera, Društvo Naša djeca Lošinj i Srednja škola Antun Matijašević Karamaneo. Projekt je povezao znanstveno objašnjenje krških sustava, rad s učenicima, terenska istraživanja i javnu komunikaciju, a završen je stručnom konferencijom u svibnju 2026. godine.

Upravljanje projektom obuhvatilo je koordinaciju partnera, financijsko i administrativno praćenje, organizaciju obrazovnih i završnih aktivnosti te povezivanje rezultata s dugoročnim programom zaštite i odgovornog korištenja vodnih resursa Geoparka.

3.6. LoopZone, GEOHERITAGE i ostale razvojne inicijative

Projektni prijedlog LoopZone pripremili su zajednički izvršna direktorica Lana Schmidt i geolog Filip Prelec na kraju 2024. Projekt je odobren u programu Interreg Euro-MED i započeo je višegodišnju provedbu usmjerenu na smanjenje otpada, lokalne lance vrijednosti i održive modele u sektoru turizma i ugostiteljstva. Ukupna vrijednost cijelog međunarodnog projekta iznosi 3.999.526,60 EUR, dok ukupni prihvatljivi proračun Geoparka Viški arhipelag iznosi 164.000,00 EUR. Od toga se 131.200,00 EUR, odnosno 80 %, financira iz sredstava programa Interreg, dok vlastito sufinanciranje Udruge iznosi 32.800,00 EUR, odnosno 20 %. U veljači 2026. zaposlena je projektna koordinatorica, čime je dio ljudskih i programskih kapaciteta prvi put dugoročnije financiran iz europskog projekta.

Tijekom 2025. godine izvršna direktorica pripremila je i podnijela prijavu GEOHERITAGE u programu Interreg Italija–Hrvatska. Projekt predviđa razvoj geoturizma, digitalno pripovijedanje, edukaciju mladih, interaktivne karte i zajedničku promociju hrvatske i talijanske geobaštine. Kroz projekt GEOHERITAGE ispuniti će se okvirne preporuke s terena UNESCO revalidacije iz lipnja 2026. Godine vezane uz izradu 3D modela za vizualno aktraktivno pojašnjenje geologije Geoparka te uspostava morskih geotočaka. Ukupna vrijednost projekta, koji okuplja četiri UNESCO Globalna geoparka iz Hrvatske i Italije, iznosi 868.750,00 EUR. Ukupni prihvatljivi proračun Geoparka Viški arhipelag iznosi 206.250,00 EUR, od čega se 165.000,00 EUR, odnosno 80 %, financira iz Europskog fonda za regionalni razvoj, dok vlastito sufinanciranje Udruge iznosi 41.250,00 EUR, odnosno 20 %. Geopark je ujedno voditelj radnog paketa usmjerenog na izradu zajedničke prekogranične strategije održivog geoturizma.

Projekti Loop Zone i GEOHERITAGE predstavljaju važan razvojni iskorak za Udrugu jer su to prvi uspješno prijavljeni međunarodni projekti većeg financijskog opsega u kojima Geopark Viški arhipelag sudjeluje kao punopravni projektni partner s vlastitim značajnim proračunom. Ujedno su i jedni od najvažnijih pokazatelja institucionalnog i projektnog razvoja ostvarenog tijekom mandata.

Odobrenje ovih projekata predstavlja jedan od najvažnijih pokazatelja institucionalnog i projektnog razvoja ostvarenog tijekom mandata. Ovi projekti nisu rezultat pojedinačne projektne prijave, već višegodišnjeg rada na međunarodnom povezivanju, aktivnog sudjelovanja u Europskoj i Globalnoj mreži geoparkova, izgradnje povjerenja među partnerskim institucijama te prethodne suradnje na stručnim, edukativnim i projektnim aktivnostima. Time je Udruga iz faze provedbe pretežno manjih nacionalnih i lokalnih projekata prešla na sudjelovanje u višegodišnjim europskim projektima koji omogućuju stabilnije financiranje zaposlenika, razvoj pilot-aktivnosti, nabavu opreme, međunarodnu razmjenu znanja i dugoročnije programsko djelovanje.

Geopark je tijekom mandata izvršne direktorice Lane Schmidt sudjelovao i kao partner, pridruženi partner, podržavajući dionik ili pilot-područje u inicijativama PACT-VIRA, ASPEH, FRED, Aktivni otok Vis i drugim projektima povezanim s klimatskom prilagodbom, upravljanjem morskim i poluputopljenim špiljama, požarnim rizicima, aktivnim turizmom i upravljanjem posjetiteljima. Takva uloga nije uvijek uključivala izravna sredstva, ali je širila znanstvenu i razvojnu mrežu te omogućavala primjenu rezultata na području Geoparka.

4. Sustavna provedba preporuka iz revalidacije 2022.

Za razliku od razdoblja prije prve revalidacije, deset preporuka iz 2022. ugrađivano je u godišnje planove rada, projektne prijave, partnerske aktivnosti i pripremu revalidacijske dokumentacije. Time je uspostavljen model u kojem preporuke nisu bile samo završni popis obveza, nego okvir za višegodišnje upravljanje.

- Promocija izvan arhipelaga ojačana je distribucijom materijala u Splitu, sudjelovanjem na nacionalnim i međunarodnim događanjima poput Geopark Festivala, Nacionalnog povjerenstva, festivala maritimne baštine, konferencija u Makedoniji, Marrakechu, Islandu, aktivnim sudjelovanjem u sastancima EGN i GGN mreže te u aktivnostima s nacionalnim i međunarodnim partnerima.
- Interpretacija je unaprijeđena revizijom sadržaja Posjetiteljskog centra gdje su istaknute UNESCO oznake, uključen opis i značaj UNESCO mreže geoparkova na nacionalnoj, europskoj i svjetskoj razini, na jednostavniji i vizualno atraktivan način prikazana geološka, biološka i kulturna baština UNESCO svjetskog geoparka Viški arhipelag, posložena geološka zbirka po jasno definiranim razdobljima, razvojem filma o vodi i povezanosti s geološkom podlogom i procesima, terenske radne bilježnice, kataloga stijena i fosila te novim panelima i kartama.
- Suradnja s fakultetima, institutima i muzejima formalizirana je sporazumima i zajedničkim terenskim, istraživačkim i obrazovnim aktivnostima.
- Povezanost geologije i vode postala je jedna od glavnih programskih tema kroz Aqua Anima, UNESCO-abrdn projekt i KRAS.
- Lokalni dionici i proizvođači snažnije su uključeni kroz GEOfood, javne manifestacije, partnerske ugovore i projektne kriterije LAG/FLAG poziva.
- Geoturizam i produljenje sezone poduprti su geostazom Put poja, Biševo Trailom, Viškim polumaratonom i kulturno-gastronomskim programima.
- Sudjelovanje u nacionalnoj, europskoj i globalnoj mreži ojačano je konferencijama, stručnim radovima, međunarodnim sporazumima i osnivanjem hrvatske mreže geoparkova.

5. Zaštita, praćenje i istraživanje geološke i prirodne baštine

Tijekom mandata uspostavljeno je redovitije praćenje stanja geolokaliteta, uz godišnje evidencije i dodatne obilaske prema potrebi. U slučajevima oštećenja, neprimjerenih zahvata ili sigurnosnih rizika upućivane su obavijesti osnivačima, komunalnim društvima i nadležnim ustanovama. Održavanje i čišćenje provodilo se u suradnji s Nautičkim centrom Komiža, Gradinom Vis, Javnom ustanovom More i krš, školama, udrugama i volonterima.

Geopark je sudjelovao u stručnim, komunikacijskim i koordinacijskim aktivnostima koje su pridonijele proglašenju Rta Stupište posebnim morskim rezervatom. Doprinos Udruge odnosio se na stručnu i lokalnu podršku, povezivanje dionika, interpretaciju i javnu komunikaciju, dok je formalni postupak zaštite vodila nadležna javna ustanova.

Pokrenuta su istraživanja Male Palagruže radi izrade stručne podloge za moguće proglašenje geološkog spomenika prirode te razgovori s Ministarstvom zaštite okoliša vezane uz paleontološke vrijednosti lokaliteta Bili bok te mogućnost označavanja Budihovca kao značajnog krajolika. Udruga je postala lokalna kontaktna i logistička točka za geološka, hidrogeološka, biološka, krajobrazna i druga istraživanja, osiguravajući informacije, terensku logistiku, povezivanje s lokalnim dionicima i korištenje infrastrukture na Visu i Biševu.

6. Obrazovanje i interpretacija – od pojedinačnih radionica do kontinuiranog programa

Obrazovanje je tijekom mandata razvijeno iz skupa pojedinačnih aktivnosti u strukturiranoj sustav koji povezuje geologiju s vodom, bioraznolikošću, klimom, kulturnom baštinom, poljoprivredom, ribarstvom i održivim turizmom. Programi su bili namijenjeni vrtićima, osnovnim i srednjim školama, studentima, turističkim djelatnicima, lokalnim partnerima i široj javnosti.

Prema objedinjenoj evidenciji za razdoblje obuhvaćeno drugom revalidacijom, provedeno je više od 140 obrazovnih, stručnih i javnih aktivnosti s najmanje 2.625 sudionika. U 2023. godini Udruga je istodobno provodila deset projekata i evidentirala 421 sudionika u programima, dok je 2024. provedeno 79 aktivnosti s 1.559 sudionika, uz sudjelovanje na pet konferencija i tri međunarodne manifestacije.

Razvijeni su trajni obrazovni alati: film o geologiji i vodi, terenska geološka radna bilježnica, katalog stijena, minerala i fosila, stalna geološka zbirka u lokalnoj srednjoj školi, edukativni sadržaji o morskom svijetu i zaštićenim područjima te mreža interpretacijskih ploča. Učenici su uključeni u prava terenska istraživanja, obradu uzoraka i predstavljanje rezultata na državnim natjecanjima i znanstvenim skupovima.

Stručna geološka vođenja tijekom najvećeg dijela mandata provodio je Filip Prelec. Udruga mu je financirala osposobljavanje za turističkog vodiča kako bi se geološko znanje povezalo s formalnim vođenjem i kvalitetnijom interpretacijom. Izvršna direktorica provodila je edukacije u područjima vode, bioraznolikosti, zaštite okoliša, održivosti i opće interpretacije Geoparka te je koordinirala godišnje programe i suradnju sa školama i drugim institucijama.

Posjetiteljski centar Geoparka izabran je putem UNESCO poziva za međunarodnu putujuću izložbu Deep Surfaces, posvećenu arhitekturi i iskustvu posjetitelja na UNESCO područjima. Početne aktivnosti i sadržaj izložbe započeo je Filip Prelec, a završnu obradu, koordinaciju i

dostavu geološkog materijala dovršila je izvršna direktorica. Izbor za izložbu povećao je međunarodnu vidljivost centra i Geoparka kao primjera interpretacije baštine.

7. Geoturizam, posjetiteljska infrastruktura i lokalni održivi razvoj

Posjetiteljski centar Modra špilja – Biševo postao je potpuno operativan 2023. godine. Od početka operativnog poslovanja, Udruga koristi prostor za stručna vodstva i edukacije na svim terenskim radionicama i projektnim sastancima na otoku Biševo. Zajedno s Posjetiteljskim centrom u Komiži, turističkim informativnim centrima u Visu i Komiži te geostazama, stvorena je šira mreža točaka za informiranje i usmjeravanje posjetitelja.

Četiri geostaze omogućuju samostalno i niskointenzivno upoznavanje baštine. Put poja proširio je posjetiteljski sadržaj prema unutrašnjosti otoka i promociju tradicije života komiških sela. Promocija se provodila brošurama, kartama, publikacijama, mrežnim kanalima, ulaznicama za Modru i Zelenu špilju, označenim vozilima te kroz turističke zajednice, luke, marine i partnerske objekte.

Program GEOfood postao je glavna platforma za suradnju s lokalnim proizvođačima. Broj proizvođača uključenih u mrežu povećan je sa šest na 16, a revalidacijska dokumentacija evidentira 42 aktivna lokalna partnera iz poljoprivrede, turizma, ugostiteljstva, prijevoza, kulture, smještaja i civilnog društva. Formalno partnerstvo s Geoparkom dobilo je i razvojnu vrijednost jer su ga pojedini LAG i FLAG pozivi prepoznali dodatnim bodovima za lokalne prijavitelje.

Geopark je podupirao Biševo Trail i Viški polumaraton, manifestacije Vugava, Zalogaj velikog mora, Višku i Komišku noć te druge događaje koji povezuju lokalnu hranu, vino, ribarstvo, maritimnu baštinu i održivo posjećivanje. U programima se nastojalo povezati oba grada i njihove posebnosti – višku poljoprivrednu i komišku ribarsku tradiciju – u zajedničku geopark priču.

U području kulturne baštine Geopark je koordinirao fazu I i fazu II obnove zaštićenog lokaliteta Lokve Krušovica, koji povezuje geološku podlogu, tradicionalno upravljanje vodom i lokalne gospodarske prakse, a čiji je nositelj Grad Komiža. U suradnji s Gradom Visom sudjelovao je i u projektu očuvanja i turističke interpretacije podvodnog lokaliteta zrakoplova B-24 „Tulsamerican“, uključujući razvoj 3D digitalnog modela za buduću muzejsku i posjetiteljsku prezentaciju.

8. Institucionalna, znanstvena i međunarodna suradnja

Jedna od najizraženijih promjena mandata bila je formalizacija suradnje koja je ranije često ovisila o pojedinačnim kontaktima. U 2026. potpisani su sporazumi o znanstveno-istraživačkoj suradnji s Prirodoslovno-matematičkim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskim geološkim institutom, Fakultetom građevinarstva, arhitekture i geodezije Sveučilišta u Splitu te Zavičajnim muzejom Grada Visa. Sporazumi stvaraju osnovu za zajednička istraživanja, projekte, terensku nastavu, publikacije, skupove i razmjenu opreme i znanja.

Na međunarodnoj razini sklopljeni su sporazumi s UNESCO Globalnim geoparkovima Đerdap, Idrija i Kula-Salihli. Suradnja obuhvaća geokonzervaciju, edukaciju, upravljanje, geoturizam, razmjenu iskustava i razvoj zajedničkih projekata. Geopark je redovito sudjelovao na sastancima i konferencijama Europske i Globalne mreže geoparkova te predstavljao stručne i znanstvene radove i iskustva otočnog područja.

U 2026. godini Geopark Viški arhipelag bio je domaćin Drugog festivala hrvatskih UNESCO Globalnih geoparkova, nakon sudjelovanja u organizaciji prvog festivala održanog 2025. godine. Festival je okupio predstavnike hrvatskih UNESCO Globalnih geoparkova Papuk, Biokovo–Imotska jezera i Viški arhipelag, predstavnike Parka prirode Biokovo te Medvednica, UNESCO Globalni geopark Idrija, predstavnike Ministarstva zaštite okoliša i energetske tranzicije i članove Nacionalnog povjerenstva za UNESCO Svjetske geoparkove u Republici Hrvatskoj te je omogućio zajedničko predstavljanje geološke, prirodne i kulturne baštine, obrazovnih programa, lokalnih proizvoda i različitih modela upravljanja geoparkovima. Organizacija festivala pridonijela je približavanju koncepta UNESCO Globalnih geoparkova lokalnom stanovništvu i posjetiteljima, razmjeni iskustava među stručnim timovima te jačanju zajedničke nacionalne vidljivosti.

Domaćinstvo festivala bilo je neposredno povezano s potpisom Sporazuma o suradnji s Idrija UGdP te procesom osnivanja i razvoja Hrvatske mreže globalnih geoparkova. Time je Geopark Viški arhipelag do završetka mandata, osim redovitog sudjelovanja u nacionalnim mrežnim aktivnostima, preuzeo i aktivnu organizacijsku i koordinacijsku ulogu u zajedničkom predstavljanju hrvatskih geoparkova.

Međunarodna vidljivost u razdoblju od 2022.-2026. dodatno je ojačana sudjelovanjem u programima UNESCO Venice Officea i Asterousia Hybrid University, predstavljanjem lokalnih proizvoda na UNESCO događanju u Parizu te izborom Geoparka među područjima predstavljenima u međunarodnoj izložbi Deep Surfaces.

Nakon isteka mandatnog razdoblja, očekuje se nastavak rada na međunarodnoj stručnoj i znanstvenoj vidljivosti sudjelovanjem na konferenciji UNESCO geoparkova. Početkom svibnja 2026. za 18. Europsku konferenciju geoparkova, koja će se održati od 16. do 18. rujna 2026. godine u finskom UNESCO Globalnom geoparku Saimaa, prijavljena su tri stručna i znanstvena rada. U obliku usmenih izlaganja prijavljeni su radovi:

– *Scientific Data in the Service of Geoeducation and Safety: Collaboration between SALTECTA Project and UNESCO Global Geopark Vis Archipelago*, Nikola Nemec, mag. ing. geol.;

– *From Fieldwork to Scientific Presentation – a Geopark Model for Student Research Education*, Lana Schmidt, mag. ing. agr.

U obliku posterskog izlaganja prijavljen je rad:

– *Cape Stupište Marine Reserve*, Lana Schmidt, mag. ing. agr.

Prijavljeni radovi predstavljaju rezultate suradnje Geoparka sa znanstvenim i obrazovnim institucijama te pokazuju tri važna pravca razvoja tijekom mandata: korištenje znanstvenih podataka u geoedukaciji i upravljanju sigurnošću, uključivanje učenika u cjelovit proces od terenskog istraživanja do predstavljanja rezultata te povezivanje zaštite morskih područja s radom UNESCO Globalnog geoparka. Budući da se konferencija održava nakon završetka mandata, u ovom se izvještaju evidentira priprema i prijava radova, a ne njihovo održano predstavljanje.

9. Upravljanje, ljudski kapaciteti i otpornost organizacije

Na početku punog mandata svakodnevni operativni tim činili su izvršna direktorica i geolog Filip Prelec, uz znanstvenog savjetnika Joška Božanića na nepuno radno vrijeme. Izvršna direktorica bila je odgovorna za zakonitost i upravljanje, financije, projekte, nabavu, odnose s osnivačima i

partnerima, UNESCO mreže, izvještavanje i organizaciju događanja. Geolog je provodio stručne geološke poslove, istraživanja, radionice, interpretacijske sadržaje i vođenja. Unatoč osnovnoj bazi razdvojenih zadaća, po pitanju operativnog rada Udruge, često su zaposlenici morali odrađivati poslove i van svojih osnovnih zadaća ugovorenih Ugovorom o radu.

Filip Prelec početkom 2025. pretao je redovito sudjelovati u radu, a radni odnos službeno je završio u proljeće 2025. U razdoblju do zapošljavanja novog geologa svakodnevni rad, unaprijeđenje i vođenje Posjetiteljskog centra Geopark Viški arhipelag, projekti, financije, edukacije i međunarodne obveze bili su u potpunosti oslonjeni na izvršnu direktoricu Lanu Schmidt. Nakon natječaja Nikola Nemec zaposlen je 22. svibnja 2025.; zbog problema sa smještajem njegov stalni boravak na otoku uspostavljen je naknadno, u rujnu 2025. godine.

U rujnu 2025. pretao je radni odnos znanstvenog savjetnika. Budući da njegova uloga nije obuhvaćala svakodnevne operativne poslove, organizacija rada nije značajno izmjenjena. U veljači 2026. zaposlena je projektna koordinatorica Ramona Karuza u okviru LooPZonea. Na završetku mandata u 2026. Godini Udruge je imala tri osobe zaposlene na puno radno vrijeme: izvršnu direktoricu, geologa i projektnu koordinatoricu, uz napomenu da je koordinatoričino radno mjesto vezano uz trajanje projekta.

Skupština i Nadzorni odbor redovito su razmatrali izvještaje o radu, financijske izvještaje, planove i kadrovska pitanja. Savjetodavno vijeće je u rujnu 2025. godine povećano za člana Jakšu Božanića kao predstavnika udruge Komiški rogač dok je u 2026. broj članova Savjetodavnog vijeća smanjen do donošenja odluke Skupštine o novim članovima.

10. Financijski razvoj i upravljanje

Financijski razvoj pokazuje povećanje opsega rada i diversifikaciju izvora. Prihodi 2021. iznosili su 64.140,95 EUR, dok su 2024. dosegli 182.644,42 EUR – 2,85 puta više. Samo u 2024. prihodi izvan članarina osnivača iznosili su više od 64.000 EUR, što predstavlja znatan pomak u odnosu na početno razdoblje u kojem su projektni i tržišni prihodi bili marginalni.

Godina	Prihodi	Rashodi	Godišnji rezultat	Preneseni rezultat
2022.	139.549,15 EUR	170.370,45 EUR	-30.821,30 EUR	-25.471,24 EUR
2023.	178.477,77 EUR	131.252,63 EUR	+47.225,14 EUR	+21.724,31 EUR
2024.	182.644,42 EUR	160.715,40 EUR	+21.929,02 EUR	+43.653,33 EUR
2025.	142.090,05 EUR	159.696,21 EUR	-17.606,16 EUR	+26.028,98 EUR
1.1-30.6.2026.	79.980,91 EUR	102.891,37 EUR	-22.910,46 EUR	+3.118,52 EUR

Podaci za 2022. obuhvaćaju i razdoblje v.d. Izvršne direktorice. Ispravljeni godišnji izvještaj iskazao je računovodstveni manjak nakon što je pozajmica osnivača za predfinanciranje projekta GEOfish pravilno evidentirana kao obveza, a ne prihod. To nije značilo nelikvidnost Udruge. U 2023. ostvaren je višak kojim je preneseni manjak u cijelosti pokriven, a godina je završena s 21.724,31 EUR raspoloživog viška.

U 2024. ostvaren je najviši prihod i preneseni višak od 43.653,33 EUR. U 2025. dio akumuliranog viška svjesno je korišten za projekte, sufinanciranje i pripremu revalidacije uz povećane tržišne cijene roba i usluga pa je godina završena godišnjim manjkom, ali s pozitivnim prenesenim

rezultatom od 26.028,98 EUR. Tijekom cijelog mandata redovno su podmirivane tekuće obveze, a Nadzorni odbor i Skupština razmatrali su i prihvaćali izvještaje.

Prema polugodišnjem financijskom izvještaju, u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2026. godine ostvareni su prihodi u iznosu od 79.980,91 EUR i rashodi u iznosu od 102.891,37 EUR, odnosno manjak prihoda nad rashodima izvještajnog razdoblja od 22.910,46 EUR. Prihodi su bili 20,7 % viši nego u istom razdoblju prethodne godine, dok su rashodi povećani za 39,2 %. Povećanje rashoda povezano je s rastom broja zaposlenika – osoba zaposlena kroz Interreg projekt LooPZone, provedbom projekata za koje su prihodi ostvareni u 2025. godini, organizacijom programskih aktivnosti, organizacijom Geopark Festivala te završnom pripremom i provedbom UNESCO revalidacijske misije. Prihodi su ostali na osnovnim članarinama i akumuliranim viškom iz 2025. godine obzirom da u prvoj polovici 2026. godine još nije ostvaren prihod kao refundacija s LooPZone projekta. Dodatno, troškovi za Geopark Festival su izuzetno veliki obzirom da je organizacija i financijska konstrukcija u potpunosti pripala Udruzi unatoč tomu što su poslovi trebali biti podijeljeni između Udruge, TZ Vis i TZ Komiža. Zbog nedovoljno sredstava planiranih u financijskim planovima drugih organizacija, Geopark Festival je ugovoren za vrijeme Biševo traila kako bi se smanjili troškovi dok su ostali troškovi preuzeti na Udrugu kroz preusmjeravanje sredstava. Domaćinstvo Geopark Festivala je, uz UNESCO revalidaciju, bio najvažnija aktivnost u 2026. godini zbog njegovog doprinosa vidljivosti i suradnje s UNESCO geoparkovima i institucijama na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Riječ je o polugodišnjem, a ne konačnom godišnjem rezultatu, koji će ovisiti o realizaciji projektnih i drugih prihoda i rashoda tijekom drugog polugodišta 2026. godine, a izvršna direktorica na kraju mandata prilaže Nadzornom odboru i Skupštini razrađeni novčani tijek do završetka 2026. godine kako bi se osiguralo pravovremena isplata svih obveza.

Zahvaljujući rastu projektnih prihoda i stabilnosti tržišta, članarine osnivača se nisu mijenjale od kraja 2021. godine do kraja 2025. godine. Ipak, osnovno poslovanje ostalo je ovisno o članarinama osnivača dok su projekti omogućili dodatne programe, opremu, istraživanja i financiranje dijela zaposlenika, ali nisu trajna zamjena za stabilno institucionalno financiranje. Uslijed nestabilnosti tržišta i rasta cijena robe i usluga te troškova vezanih za zaposlenike,

11. Druga UNESCO revalidacija 2026.

Priprema druge UNESCO revalidacije nije odgođena do završne godine evaluacijskog ciklusa. Nakon primitka deset preporuka iz revalidacije 2022. godine uspostavljen je sustavniji način njihova praćenja, a aktivnosti povezane s preporukama postupno su ugrađivane u godišnje planove rada, projektne prijave, obrazovne programe, interpretacijske sadržaje, partnerstva i međunarodne aktivnosti. Time se nastojalo izbjeći ponavljanje situacije iz prethodnog evaluacijskog ciklusa, kada se velik dio dokumentacijskih i organizacijskih obveza morao izvršiti neposredno prije dolaska evaluatora.

Tijekom 2024. i 2025. godine intenzivirano je objedinjavanje i provjera podataka o projektima, edukacijama, lokalnim partnerima, zaštiti geolokaliteta, znanstvenim istraživanjima, posjetiteljskoj infrastrukturi, publikacijama te radu u nacionalnoj, Europskoj i Globalnoj mreži geoparkova.

Izvršna direktorica pripremila je Progress Report 2022.–2026., detaljne odgovore na Form A, obrazac Form B te opsežan skup priloga koji je uključivao godišnje i financijske izvještaje,

sporazume o suradnji, publikacije, karte, fotografije, evidencije aktivnosti i sudionika, dokumentaciju o geolokalitetima, projektne rezultate te druge dokaze povezane s provedbom svih deset preporuka. Progress Report izrađen je prema propisanom obrascu Globalne mreže geoparkova, dok je cjelokupna dokumentacija dostavljena službenim putem, u skladu s procedurom prema kojoj revalidacijski materijali prolaze kroz nadležni nacionalni kanal i Tajništvo UNESCO Globalnih geoparkova.

Prikupljeni dokazi pokazali su mjerljiv napredak u svim područjima na koja su se odnosile preporuke iz 2022. godine. Promocija izvan arhipelaga proširena je distribucijom materijala u Splitu i Zagrebu, aktivnim sudjelovanjem na konferencijama u Makedoniji, Islandu, Marrakechu te na radionicama jačanja kapaciteta u Europi. Interpretacijski sadržaji u Posjetiteljskom centru prilagođeni su široj publici, dok je započeta revizija tekstova na geostazama te je izrađen edukativni film koji objašnjava povezanost geološke građe, solnog dijapirizma i pitke vode. Suradnja sa znanstvenim i kulturnim institucijama ojačana je formalnim sporazumima i zajedničkim istraživanjima, a Posjetiteljski centar Geoparka Viški arhipelag kao i Centar za posjetitelje Modra špilja – Biševo uključen je u obrazovne, znanstvene i javne aktivnosti koje je Udruga provodila.

Istodobno je razvijena mreža novih lokalnih partnerstava, osobito s poljoprivrednim proizvođačima, pri čemu je vrijednost suradnje s Geoparkom prepoznata i kroz dodatno bodovanje na pojedinim natjecanjima LAG-ova i FLAG-ova. Tema očuvanja vode obrađivana je kroz filmove, radionice, projekcije, interpretacijske sadržaje i materijale za podizanje svijesti. Suradnja gradova Visa i Komize ostvarivana je kroz zajedničko upravljanje Udrugom i provedbu kulturnih, gastronomskih, obrazovnih i turističkih aktivnosti koje povezuju poljoprivredu, ribarstvo i otočnu baštinu.

Razvijeni su novi obrazovni alati, među kojima terenska radna bilježnica, katalog stijena, minerala i fosila, geološka zbirka u srednjoj školi i programi istraživačkog učenja. Učenici su rezultate rada predstavljali na nacionalnim natjecanjima i stručnim skupovima, a suradnja je proširena na fakultete, znanstvene ustanove, Institut za turizam i druge stručne organizacije. Doprinos produljenju turističke sezone ostvaren je podrškom događanjima poput Biševo Traila i Viškog polumaratona, dok je postojeća mreža geostaza razvijana tako da posjetiteljima omogućava odabir sadržaja prema geološkim, biološkim i kulturnim temama. Sudjelovanje u nacionalnoj, Europskoj i Globalnoj mreži geoparkova znatno je intenzivirano kroz konferencije, stručna izlaganja, međunarodne sporazume, Festival hrvatskih UNESCO geoparkova i osnivanje Hrvatske mreže globalnih geoparkova.

Posebno zahtjevan dio pripreme bio je izrada programa terenske evaluacijske misije. Program nije izrađen samo kao logistički raspored obilaska, nego kao sastavni dio službenog revalidacijskog postupka. Pripremljen je u skladu sa smjernicama UNESCO-a za terenske evaluacijske i revalidacijske misije, koje propisuju da program, itinerar i detaljni dnevni red moraju biti unaprijed usuglašeni između geoparka, obaju evaluatora i Tajništva UNESCO Globalnih geoparkova. Smjernice također zahtijevaju da program omogući dovoljno vremena za provjeru navoda iz revalidacijske dokumentacije, susrete s upravljačkim tijelima, lokalnim i nacionalnim institucijama, partnerima i zajednicom te provedbu završnog sastanka na kojem se detaljno prolaze obrasci i zapažanja evaluatora.

Pri izradi programa posebna je pozornost posvećena tome da se tijekom ograničenog trajanja misije prikažu sve ključne promjene ostvarene od prethodne revalidacije i da svaki dan posjeta bude povezan s konkretnim UNESCO preporukama. Program je zato obuhvatio prezentaciju rezultata napretka, upravljanje i financiranje Udruge, geološku i prirodnu baštinu, zaštitu lokaliteta, obrazovne programe, istraživanja, vodne resurse, lokalne proizvođače, održivi turizam, posjetiteljsku infrastrukturu, suradnju s gradovima i institucijama te nacionalno i međunarodno umrežavanje. Lokacije i sudionici nisu odabrani samo prema atraktivnosti, nego prema njihovoj ulozi u dokazivanju napretka navedenog u Progress Reportu i obrascima Form A i Form B.

Sukladno UNESCO pravilima, pripremljeni program dostavljen je evaluatorima i Tajništvu UNESCO Globalnih geoparkova približno mjesec dana prije početka misije radi pregleda, usuglašavanja i odobrenja. UNESCO smjernice propisuju da se detaljan itinerar i logistički plan evaluatorima i Tajništvu dostave najmanje četiri tjedna prije misije te da dnevni red mora biti odobren prije dolaska evaluatora.

Nekoliko dana prije početka evaluacijske misije, koja je održana od 22. do 26. lipnja 2026. godine., prema nalogu člana Skupštine i člana Savjetodavnog vijeća, naknadno je izmijenjen program posljednjeg dana posjeta. Predložene izmjene pravodobno su prosljeđene UNESCO evaluatorima, koji su ih prihvatili, čime je i izmijenjeni program ostao usuglašen s evaluatorima prije početka misije. Unatoč kasnoj izmjeni, uz izbacivanje nekoliko točaka, zadržani su obvezni sadržaji završnog dana, uključujući obveznu završnu raspravu i provjeru revalidacijske dokumentacije.

Prema usmenim komentarima iznesenima tijekom završnog sastanka, evaluatori su posebno pohvalili upravljanje Geoparkom i rad cijelog tima te istaknuli da je od prethodne evaluacije ostvaren vidljiv i značajan napredak. Pozitivno su ocijenili razvoj aktivnosti, suradnju s dionicima i opći napredak organizacije. Budući da je riječ o komentarima iznesenima tijekom terenske misije, konačna ocjena o revalidaciji bit će poznata nakon završetka službenog postupka pred nadležnim tijelima UNESCO-a što se očekuje u rujnu 2026. godine.

Dokumentacijski i terenski dio druge UNESCO revalidacije time je u cijelosti dovršen unutar četverogodišnjeg mandata.

12. Stanje na završetku mandata 2022.-2026.

Na završetku mandata Udruga je bila organizacijski, financijski, projektno i međunarodno znatno razvijenija nego na početku promatranog razdoblja. Napredak nije bio linearan i ostvaren je uz kadrovske prekide i trajnu potrebu za stabilnijim financiranjem, ali je kontinuitet osnovnih funkcija Geoparka očuvan.

- uspostavljen je kontinuiran projektni portfelj s nacionalnim, europskim i UNESCO izvorima financiranja;
- godišnji prihodi povećani su, a izvori izvan članarina znatno su ojačani;
- operativni tim povećan je na tri osobe zaposlene na puno radno vrijeme;
- uspostavljene su četiri geostaze sa 76 interpretacijskih ploča i dva aktivna posjetiteljska centra;
- razvijeni su trajni obrazovni alati, geološka zbirka i višegodišnji programi sa školama;
- izrađena je prva hidrogeološka karta Biševa i pokrenut kontinuiran program vode i krških vodonosnika;

- formalizirana je suradnja s fakultetima, Hrvatskim geološkim institutom, muzejom i međunarodnim geoparkovima;
- osnovana je Hrvatska mreža globalnih geoparkova i ojačano sudjelovanje u EGN-u i GGN-u;
- uspješno je završena prva revalidacija i pripremljen cjelovit postupak druge revalidacije.

IV. ZAKLJUČNI PREGLED

Od osnivanja 2018. do sredine 2021. Udruga je uspješno sudjelovala u stjecanju UNESCO statusa i uspostavila početne organizacijske temelje, ali je ostala organizacija ograničenog projektnog opsega, gotovo potpuno ovisna o članarinama, bez sustavne pripreme revalidacije i bez dovoljnog broja zaposlenika za cjelovito upravljanje područjem.

Razdoblje od 1. srpnja 2021. do 3. kolovoza 2022. predstavljalo je fazu stabilizacije: uređeno je administrativno i financijsko poslovanje, osigurano povećanje članarina, zaposlen geolog, pripremljen portfelj od sedam projekata i u kratkom roku pripremljena i provedena prva UNESCO revalidacija. Zelena karta potvrdila je da je Geopark zadržao međunarodni status i stvorila je jasan program rada kroz deset preporuka.

Tijekom četverogodišnjeg mandata 2022.–2026. te su osnove pretvorene u trajniji sustav. Udruga je počela istodobno provoditi projekte različitih izvora i razina, razvila stručne i obrazovne programe, povećala prihode i vanjsko financiranje, formalizirala znanstvena i međunarodna partnerstva, proširila posjetiteljsku infrastrukturu i preuzela aktivnu ulogu u nacionalnoj i globalnoj mreži geoparkova.

Poseban razvojni iskorak ostvaren je u području vodnih resursa i geološke edukacije. Aqua Anima, UNESCO–abrdn projekt hidrogeološkog istraživanja Biševa i KRAS povezali su znanost, lokalno upravljanje i obrazovanje, dok su Stopama dinosaura, geostaza Put poja i geološka zbirka u srednjoj školi omogućili da geološka baština postane predmet kontinuiranog istraživačkog učenja, a ne samo promotivna tema.

Rezultati su ostvareni zajedničkim radom zaposlenika, stručnih suradnika, osnivača, škola, znanstvenih institucija, lokalnih proizvođača, udruga i drugih partnera. Uloga izvršne direktorice bila je osigurati kontinuitet i zakonitost poslovanja, povezati stručne doprinose u provedive programe, pronaći i upravljati financiranjem, koordinirati partnere i zaposlenike te voditi dvije UNESCO revalidacije.

Na kraju mandata Geopark Viški arhipelag nije bio samo područje s UNESCO oznakom, nego razvijenija upravljačka i projektna organizacija s mjerljivim rezultatima u istraživanju, obrazovanju, zaštiti, lokalnom razvoju i međunarodnoj suradnji. Najvažnija promjena u odnosu na početno razdoblje jest uspostavljanje kontinuiteta: projekti, edukacije, praćenje preporuka, partnerstva i međunarodne obveze više nisu provedeni kao odvojene pojedinačne aktivnosti, nego kao međusobno povezan sustav upravljanja UNESCO Globalnim geoparkom.

V. PREPORUKE ZA NASTAVAK POSLOVANJA

Razvoj ostvaren u razdoblju od 2021. do 2026. godine pokazao je da Udruga Geopark Viški arhipelag može istodobno provoditi nacionalne i međunarodne projekte, razvijati obrazovne i istraživačke programe, upravljati složenim UNESCO obvezama te povezivati lokalnu zajednicu, znanstvene institucije i međunarodne partnere. Sljedeće razvojno razdoblje treba biti usmjereno

na učvršćivanje postignutih rezultata i prijelaz iz faze ubrzanog projektnog rasta u dugoročno stabilan sustav upravljanja područjem Geoparka. Kao najveći problemi u upravljanju i razvoju UNESCO Geoparka Viški arhipelag predstavljaju ograničena financijska sredstva i ljudski kapaciteti te nedovoljna uključenost udruge koja predstavlja koordinatora i kontakt točku UNESCO-a na lokalnoj razini u važna teritorijalna pitanja na području UNESCO Geoparka Viški arhipelag. U nastavku je dan kratki opis pojedinih smjernica na kojima se treba raditi u sljedećem periodu razvoja Udruge. Obveze i potrebe daleko premašuju financijske i ljudske kapacitete Udruge, ali obzirom na ostvarene rezultate u prethodnom razdoblju, Udruga ima veliki potencijal za daljnji razvoj u respektabilnu organizaciju.

1. Dugoročno jačanje ljudskih kapaciteta

Udruga Geopark Viški arhipelag u prvom redu treba nastaviti povećavati broj zaposlenika i razvijati multidisciplinarni stručni tim. Obveze koje Udruga, kao glavni koordinatorski i kontakt točka s UNESCO-om, mora obavljati u skladu s UNESCO smjernicama daleko premašuju ljudske kapacitete kojima je Geopark raspolagao u prethodnom periodu, posebice u trenutcima kada su sve obveze padale na jednu zaposlenu osobu. Udruga se, zaključno sa srpnjem 2026. godine, nalazi u najboljem razdoblju vezano uz ljudske kapacitete od osnutka u 2018. godini. Ljudski kapaciteti obuhvaćaju 3 osobe zaposlene na puno radno vrijeme i raspoložive za svakodnevne operativne poslove Udruge.

UNESCO Globalni geopark nije samo područje značajne geološke baštine niti organizacija usmjerena isključivo na geologiju. Riječ je o jedinstvenom geografskom području kojim se upravlja kroz cjelovit koncept zaštite, obrazovanja i održivog razvoja, pri čemu geološka baština predstavlja temelj za povezivanje prirodnih, kulturnih, krajobraznih, povijesnih i društvenih vrijednosti prostora. Geopark treba istodobno osiguravati zaštitu i praćenje geolokaliteta, poticati znanstvena istraživanja, razvijati obrazovne i interpretacijske programe, uključivati lokalno stanovništvo i gospodarske subjekte, razvijati održivi geoturizam te pridonositi odgovornom upravljanju prirodnim resursima i otpornosti zajednice na klimatske promjene i prirodne rizike.

Njegova upravljačka organizacija nije samo administrativni koordinatorski status, nego razvojna i stručna platforma cijelog područja. Od nje se očekuje kontinuirana suradnja s gradovima, turističkim zajednicama, školama, znanstvenim i kulturnim institucijama, ustanovama za zaštitu prirode, lokalnim proizvođačima, turističkim sektorom, udrugama i drugim dionicima. Jednako su važne komunikacija s javnošću, upravljanje posjetiteljima, održavanje interpretacijske infrastrukture, razvoj projekata, međunarodno umrežavanje te redovito dokazivanje napretka kroz UNESCO revalidacijske postupke. UNESCO Globalni geopark stoga mora djelovati tijekom cijele godine, a ne samo kroz povremene projekte, manifestacije ili aktivnosti neposredno prije evaluacije.

Takav opseg odgovornosti zahtijeva stabilno i odgovarajuće opremljeno upravljačko tijelo, multidisciplinarni stručni tim i siguran osnovni proračun. Dugoročno upravljanje područjem veličine Viškog arhipelaga ne može se održivo oslanjati na dvije ili tri osobe koje istodobno obavljaju poslove upravljanja, financija, administracije, javne nabave, pripreme i provedbe projekata, stručnog praćenja geobaštine, edukacije, komunikacije, promocije i međunarodne suradnje. Osnovni tim trebao bi imati jasno raspoređene funkcije upravljanja i administracije, geologije i geokonzervacije, projekata i financija, obrazovanja i interpretacije te suradnje s

lokalnom zajednicom i turističkim sektorom. Projektna radna mjesta mogu privremeno povećati kapacitete i omogućiti provedbu dodatnih aktivnosti, ali ne mogu biti jedini temelj za održavanje osnovnih funkcija UNESCO Globalnog geoparka.

Posebno je važno da se razvoj ljudskih kapaciteta promatra kao dugoročno ulaganje u područje, a ne samo kao trošak Udruge. Kontinuitet zaposlenika omogućuje zadržavanje institucionalnog znanja, kvalitetnije odnose s lokalnom zajednicom i međunarodnim partnerima, pravodobnu provedbu UNESCO preporuka te ravnomjernu pripremu budućih revalidacija. Stabilna radna mjesta, mogućnost stručnog usavršavanja i zdravo radno okruženje za privlačenje i zadržavanje mladih stručnjaka te za daljnji razvoj Geoparka Viški arhipelag kao ozbiljne, trajne i vjerodostojne UNESCO upravljačke organizacije.

Zapošljavanje putem vremenski ograničenih projekata korisno je za povećanje kapaciteta i provedbu pojedinih aktivnosti, ali nije održiv model za zadržavanje mladih stručnjaka na otoku. Po završetku projekta radno mjesto prestaje ili postaje financijski neizvjesno, zbog čega zaposlenici nemaju dugoročnu sigurnost potrebnu za preseljenje i život na Visu. Osnivači bi zato trebali osigurati sredstva za najmanje tri trajna operativna radna mjesta. Projektna sredstva trebala bi služiti širenju programa i dodatnom zapošljavanju, a ne biti jedini temelj za očuvanje osnovnog tima.

2. Novi plan upravljanja područjem Geoparka

Prioritet sljedećeg razdoblja treba biti izrada novog Plana upravljanja Geoparkom Viški arhipelag. UNESCO zahtijeva sveobuhvatan plan upravljanja. Plan upravljanja Geoparkom Viški arhipelag mora biti usuglašen s partnerima i obuhvaćati upravljanje, razvoj, komunikaciju, zaštitu, infrastrukturu, financije i partnerstva, uz uvažavanje društvenih i gospodarskih potreba lokalnog stanovništva, zaštitu krajobrazu i očuvanje kulturnog identiteta. UNESCO-ovi materijali navode da plan treba pokrivati razdoblje od najmanje četiri godine stoga se na kraju ovog mandata preporučuje izrada plana za razdoblje od četiri do sedam godina, uz mogućnost sadržajne revizije svake dvije do četiri godine, osobito nakon UNESCO revalidacije i primitka novih preporuka. Plan se ne bi trebao izrađivati izolirano, nego uskladiti s razvojnim i provedbenim dokumentima Grada Visa, Grada Komize, turističkih zajednica, trgovačkih društava osnivača, nadležnih ustanova za zaštitu prirode te relevantnim županijskim i nacionalnim dokumentima.

Plan upravljanja treba izraditi participativno, uz uključivanje osnivača, stanovnika, mjesnih zajednica, škola, lokalnih proizvođača, turističkog sektora, udruga, znanstvenih institucija, upravitelja zaštićenih područja i drugih važnih dionika. UNESCO koncept temelji se na pristupu „odozdo prema gore“, dugoročnoj javnoj i političkoj podršci te aktivnom sudjelovanju lokalnih zajednica u planiranju i upravljanju.

Iz ovog plana treba izvesti mjerljiv akcijski plan i godišnje planove rada. Za svaku aktivnost treba utvrditi odgovornu osobu ili instituciju, vremenski okvir, potreban proračun, izvor financiranja, očekivani rezultat i pokazatelj uspješnosti. Takav bi sustav omogućio kontinuirano praćenje razvoja i spriječio koncentriranje aktivnosti neposredno prije UNESCO revalidacije.

3. Zaštita i praćenje geobaštine

Potrebno je nastaviti snažnu suradnju u zaštiti geobaštine na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. U suradnji s nadležnim javnim ustanovama, gradovima, institutima,

fakultetima i drugim stručnim tijelima treba nastaviti godišnje praćenje geolokaliteta, evidentiranje promjena i rizika te izradu jasnih protokola za postupanje u slučaju oštećenja, erozije, neprimjerenih zahvata ili sigurnosnih problema.

Za najosjetljivije i najposjećenije lokalitete preporučuje se izrada pojedinačnih planova upravljanja koji bi obuhvatili nosivi kapacitet, sigurnost, pristupačnost, zaštitu geoloških vrijednosti, održavanje, interpretaciju i upravljanje posjetiteljima. UNESCO naglašava da ključni geološki lokaliteti moraju biti odgovarajuće zaštićeni te da je potrebno osigurati njihovo redovito praćenje i održavanje u suradnji s nadležnim upraviteljima.

Treba nastaviti stručne inicijative povezane sa zaštitom Male Palagruže, Bilog boka i drugih lokaliteta čija geološka, paleontološka ili krajobrazna vrijednost zahtijeva dodatno istraživanje i odgovarajući oblik zaštite. Jednako je važno razvijati GIS bazu geolokaliteta u kojoj bi se objedinjavali stručni podaci, fotografije, procjena stanja, vlasništvo, nadležnost i preporučene mjere.

4. Znanost, obrazovanje i interpretacija

Geopark treba nastaviti razvijati ulogu otvorenog prostora za znanstvena istraživanja i terensku nastavu. Formalne sporazume sa znanstvenim i obrazovnim institucijama potrebno je pretvoriti u višegodišnje programe istraživanja, studentske terenske nastave, zajedničke publikacije i projektne prijave. Posebnu pozornost treba usmjeriti na geologiju, hidrogeologiju i vodne resurse, paleontologiju, obalne procese, geohazarde, klimatske promjene, more, bioraznolikost i održivo upravljanje otočnim prostorom. UNESCO geoparkove promatra kao aktivne laboratorije u kojima se povezuju vrhunska znanstvena istraživanja i razumljiva komunikacija znanosti javnosti.

Obrazovni program treba razvijati kontinuirano za vrtiće, osnovne i srednje škole, studente, odrasle, turističke djelatnike i lokalne vodiče. Preporučuje se izrada godišnjeg obrazovnog kataloga, nastavak istraživačkog rada sa srednjom školom, razvoj programa za učitelje i nastavnike te redovito stručno osposobljavanje vodiča.

Potrebno je dovršiti reviziju interpretacijskih ploča i prilagoditi sadržaje obiteljskoj i školskoj publici. Stručni sadržaj mora ostati znanstveno točan, ali biti predstavljen razumljivim jezikom, ilustracijama, modelima, digitalnim sadržajima i praktičnim primjerima. UNESCO posebno upozorava da sadržaji namijenjeni široj javnosti ne smiju biti opterećeni pretjerano tehničkim i znanstvenim jezikom.

5. Održivi razvoj, geoturizam i lokalna zajednica

Daljnji razvoj geoturizma treba temeljiti na kvaliteti iskustva, zaštiti prostora i koristima za lokalnu zajednicu, a ne samo na povećanju broja posjetitelja. Potrebno je razvijati sadržaje u unutrašnjosti otoka i izvan glavne turističke sezone, unaprijediti sustav geostaza, dovršiti digitalne alate i osigurati pristupačnost sadržaja osobama različitih potreba.

Program GEOfood i lokalnu partnersku mrežu treba dodatno razvijati kroz zajedničke proizvode, događanja, edukacije, kratke lance opskrbe i povezivanje lokalne hrane s geologijom, krajobrazom, poljoprivredom, ribarstvom i kulturnom baštinom. Lokalni partneri ne bi trebali biti samo korisnici oznake ili promotivni kontakti, nego aktivni sudionici u planiranju i provođenju aktivnosti.

Posebna razvojna tema trebaju ostati voda, klimatske promjene i otpornost otočne zajednice. Rezultate hidrogeoloških projekata potrebno je nastaviti razvijati kroz nova istraživanja, edukaciju stanovnika i posjetitelja, suradnju s vodnim i komunalnim sektorom te primjenu mjera racionalnog korištenja vode. Istodobno treba jačati svijest o požarima, obalnoj eroziji, ekstremnim vremenskim pojavama i drugim rizicima koji utječu na geobaštinu, stanovništvo i turizam. UNESCO među glavnim područjima rada geoparkova izdvaja prirodne resurse, geološke opasnosti, klimatske promjene, obrazovanje i održivi lokalni razvoj.

6. Financijska održivost i međunarodno umrežavanje

Potrebno je očuvati stabilno osnovno financiranje osnivača i istodobno nastaviti diversifikaciju prihoda kroz nacionalne, europske i međunarodne projekte. Interreg projekti LooP Zone i GEOHERITAGE predstavljaju važan iskorak, ali njihovi proračuni ne smiju stvoriti privid trajne financijske sigurnosti. Za svaku novu projektnu prijavu potrebno je unaprijed procijeniti kapacitete zaposlenika, obvezu predfinanciranja, vlastito sufinanciranje i mogućnost nastavka aktivnosti nakon završetka projekta.

Treba nastaviti aktivno sudjelovanje u Hrvatskoj mreži globalnih geoparkova, Europskoj mreži geoparkova i Globalnoj mreži geoparkova, razvijati postojeće sporazume s drugim geoparkovima te zajednički pripremati projekte, publikacije, edukacije i razmjenu zaposlenika. Umrežavanje je jedna od temeljnih obveza UNESCO Globalnih geoparkova i instrument trajnog povećavanja kvalitete upravljanja.

U sljedećem razdoblju cilj treba biti očuvanje postignute razvojne dinamike, ali uz stabilniju organizacijsku strukturu, jasnije strateško planiranje i ravnomjerniju raspodjelu odgovornosti. Geopark Viški arhipelag treba nastaviti djelovati kao upravljačka, stručna i razvojna platforma cijelog područja – povezujući zaštitu geološke baštine s obrazovanjem, znanosti, lokalnim gospodarstvom, kulturom i kvalitetom života otočne zajednice.

DOKUMENTACIJSKA OSNOVA

Izvještaj je izrađen na temelju statuta i odluka tijela Udruge, zapisnika Skupštine i Nadzornog odbora, godišnjih i polugodišnjih izvještaja o radu, financijskih izvještaja i bilješki za razdoblje 2018.–2025., projektnih ugovora i izvještaja, evidencija edukacija i partnera, sporazuma o suradnji, početnog evaluacijskog izvještaja, dokumentacije za revalidaciju 2022., revalidacijskog pisma nakon UNESCO revalidacijske misije 2022. te dokumentacije za revalidaciju 2026. godine (Progress Report, Form A, Form B i prilozi).

Geopark
Viški
Arhipelag

Lana Schmidt
Izvršna direktorica
Lana Schmidt, mag. ing. agr.

